

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Laes, Tuulikki; Juntunen, Marja-Leena; Heimonen, Marja; Kamensky, Hanna; Kivijärvi, Sanna; Nieminen, Kati; Tuovinen, Tuulia; Turpeinen, Isto; Elmgren, Heidi; Linnapuomi, Aura; Korhonen, Outi

Title: Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Taideyliopisto, 2018

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Laes, T., Juntunen, M.-L., Heimonen, M., Kamensky, H., Kivijärvi, S., Nieminen, K., Tuovinen, T., Turpeinen, I., Elmgren, H., Linnapuomi, A., & Korhonen, O. (2018). Saavutettavuus ja esteettömyys taiteen perusopetuksen lähtökohtana. Taideyliopisto. ArtsEqual policy brief, 1/2018. <https://sites.uniarts.fi/documents/14230/0/Saavutettavuus-toimenpidesuositus+%28PDF%29/9143ee82-6222-433f-9538-0a91009c08ba>

**Saavutettavuus ja
esteettömyys taiteen
perusopetuksen
lähtökohtana**

Tuulikki Laes
Marja-Leena Juntunen
Marja Heimonen
Hanna Kamensky
Sanna Kivijärvi
Kati Nieminen
Tuulia Tuovinen
Isto Turpeinen
Heidi Elmgren
ArtsEqual

Aura Linnapuomi
Outi Korhonen
Kulttuuria kaikille -palvelu

kuva: Eeva Anundi

Tämä ArtsEqual-toimenpidesuositus tarjoaa taiteen perusopetuksen järjestäjille (kunnille ja oppilaitoksille) tutkimusperustaista taustatietoa keskustelun tueksi sekä konkreettisia ehdotuksia saavutettavuuden ja esteettömyyden toteuttamiseksi kaikilla taiteenaloilla.

Taiteen perusopetuksessa on:

- Otettava huomioon opetuksen saavutettavuus ja esteettömyys kaikessa päätöksenteossa, strategisessa työssä ja opetuksen kehittämisessä
- Varmistettava oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien ajantasaisuus
- Huolehdittava, että oppilaitokselle on tehty saavutettavuus- ja esteettömyyskartoitus
- Lisättävä hallinto- ja organisaatorajat ylittävää yhteistyötä
- Tarjottava riittävästi täydennyskoulutusta opettajille

Taiteen perusopetuksen tulee olla esteetöntä ja saavutettavaa

Yhdenvertaiset osallistumisen mahdollisuudet taiteen perusopetukseen vaihtelevat alueittain, taiteenaloittain ja oppilaitoskohtaisesti (Aluehallintovirasto 2014, Tiainen ym. 2012, Koramo 2009). Osallistumista rajoittavat esimerkiksi fyysiset, sosiaaliset, alueelliset tai taloudelliset esteet (Helén 2016). Taiteen perusopetuksen esteettömyydellä ja saavutettavuudella varmistetaan ihmisten kulttuuristen ja sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen. Jokaisella on oikeus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuudesta riippumatta (Suomen perustuslaki 731/1999, 16§). Taide- ja kulttuuripalveluiden on turvattava mahdollisuudet kulttuuriseen osallisuuteen kaikille ikään, asuinpaikkaan, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen, kieleen, vammaisuuteen, etniseen, uskonnolliseen tai kulttuuriseen taustaan tai varallisuuteen katsomatta (Koivunen & Marsio 2006). Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 6§). Tarkoituksenmukaisuus toteutuu, kun taiteen perusopetusta arvioidaan ja ke-

hitetään yhteiskunnallisten muutostarpeiden mukaisesti, esimerkiksi huomioimalla ikääntyneet ja maahanmuuttajat toiminnan tärkeinä kohderyhminä (Suomen Kuntaliitto 2015).

Taiteen perusopetuksen saavutettavuus (ks. OKM 2014) on myös yksi opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämistoiminnan kohteista osana taiteen ja kulttuurin kärkihanketta vuosina 2016–2018 (Valtioneuvosto 2015). Yhteiskunnan rakenteelliset ja kulttuuriset tekijät, kuten traditiot, arvot ja normit, ohjaavat erilaisia opetuksen järjestämiseen liittyvien valintojen tekemistä myös tiedostamatta, mikä voi aiheuttaa epätaasa-arvon ja eriarvoisuuden ilmentymiä taiteen perusopetuksen piirissä. Toiminnan saavutettavuuden kehittäminen on mahdollisuus valintojen kriittiseen tarkasteluun ja uusien toimintatapojen kokeilemiseen. Monia saavutettavuuteen liittyviä asioita on mahdollista toteuttaa nopeasti, helposti ja edullisesti. Suurempia muutoksia voi toteuttaa suunnitelmallisesti asteittain ja saavutettavuuteen suunnattuja avustusmuotoja hyödyntäen. Taiteen perusopetuksen toimijat voivat myös omilla asenteillaan sekä viestinnässään edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Taiteen perusopetuksen kehittämiseksi on aiemmin ehdotettu muun muassa opetuksen yhdenvertaisen saatavuuden parantamista, monipuolisen pedagogisen vuorovaikutuksen tukemista, oppilaan yksilöllisen kehittymisen ja opiskelun tukemista, rahoitusperusteiden yhdenmukaistamista sekä taiteenalojen yhteisten ja erityisten piirteiden huomioon ottamista (Tiainen ym. 2012). Näiden kehittämiskohteiden saavuttamiseksi – erityisesti kuntien sivistystehtävän laajentuessa – kuntien tulisi tukea taiteen perusopetuksen järjestämistä siten, että kaikilla kuntalaisilla olisi mahdollisuus päästä taiteen perusopetuksen piiriin. Saavutettavuuden edistäminen ei siis koske vain opetuksen järjestämistä vaan edellyttää kunnilta aktiivisia toimia, kuten rahoituksen suuntaamista, avustusehtojen määrittämistä ja saavutettavuuteen liittyvien raportointikäytäntöjen kehittämistä.

Oppilaitoksilta edellytetään **sukupuolten tasa-arvoa** ja **oppilaiden yhdenvertaisuutta** koskevien suunnitelmien laatimista. Ne ovat työkaluja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseen. Yhdenvertaisuus- sekä tasa-arvosuunnitelmat laaditaan vuosittain tai enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Suunnitelmat voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa. Edellä mainittujen suunnitelmien lisäksi oppilaitokset voivat myös laatia **esteettömyys- ja saavutettavuuskartoituksen**². Tämä toimenpidesuositus on tarkoitettu hyödynnettäväksi suunnitelmien ja kartoitusten valmistelussa sekä niihin liittyvässä toiminnan kehittämisessä.

1 Ks. esim. www.taidekasvatustalkoot.fi

2 Kulttuurilla kaikille -palvelu (www.kulttuuri kaikille.fi) tarjoaa tietoa ja työkaluja kulttuuripalveluiden saavutettavuuden ja moninaisuuden edistämiseen alan työntekijöille.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus on lainsäädännöllä turvattu perusoikeus (Suomen perustuslaki 731/1999, 6 §; Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Koulutuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa, että ihmisillä on taustastaan ja yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta tasa-arvoiset ja esteettömät mahdollisuudet oppimiseen, opiskeluun ja työnteekoon. Yhdenvertaisuuden turvaamisella ehkäistään ihmisiä syrjivä kohtelu, joka voi olla välitöntä tai välillistä. Syrjinnän ehkäisemiseksi tarvitaan toiminnan **kohtuullista mukautusta**, eli tapauskohtaisesti tehtäviä asianmukaisia muutoksia ja järjestelyitä, joilla varmistetaan kaikkien ihmisten mahdollisuus osallistua toimintaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Mukautusvelvoite koskee työnantajien ja koulutuksen järjestäjien lisäksi myös palvelujen tarjoajia, kuten oppilaitoksia.

Sukupuolten tasa-arvo

Tasa-arvolain (609/1986) uudistamisen yhteydessä tasa-arvosuunnitelman tekemisen velvoite (5 a§) laajeni koskemaan niin perusopetusta kuin myös muita lakiin perustuvan opetuksen tai koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi taiteen perusopetusta ja vapaata sivistystyötä. Tasa-arvosuunnitelmalla pyritään turvaamaan eri sukupuolten yhtäläiset mahdollisuudet opiskeluun. Seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen liittyvät toimet on myös oltava huomioituna suunnitelmassa.

Saavutettavuus

Tässä toimenpidesuosituksessa saavutettavuudella tarkoitetaan mahdollisimman vähän rajoittavia ympäristöjä ja liikkumisen esteettömyyttä, opetuksen, palvelujen ja viestinnän saavutettavuutta, välineiden ja materiaalien käytettävyyttä, kommunikation ja tiedon ymmärrettävyyttä sekä mahdollisuutta osallistua vuorovaikutukseen ja itseä koskevaan päätöksentekoon. Esteettömät ja saavutettavat ympäristöt, palvelut ja viestintä huomioivat ihmisten moninaisuuden ja edistävät yhdenvertaisuutta. Saavutettava oppimisympäristö on siis paitsi esteetön myös joustava, ja se ottaa huomioon jokaisen oppijan yksilölliset lähtökohdat.

Hallinto- ja organisaatorajat ylittävän yhteistyön lisääminen

Viimeaikaiset selvitykset osoittavat yhteiskunnallisen eriarvoistumisen yhteyden koulu- ja kasvatustajärjestelmiin korostaen niiden vastuuta tukea heikoimmassa asemassa olevia (Ristikari ym. 2016). Vastuu koskee varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisäksi myös taiteen perusopetusta ja sen puitteissa toteutettavaa kasvatustyötä. Kouluajan ulkopuolella tapahtuvan harrastustoiminnan on havaittu sekä tuottavan että ehkäisevän eriarvoistumista (Putnam 2015, Saari 2015). Siksi kunnilla on velvollisuus paitsi edistää kulttuuristen ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, myös vastata eriarvoistumisen haasteisiin. Taiteen harrastamisella on yleisesti todettu olevan tärkeä tehtävä syrjäytymisen ehkäisemisessä (Isola & Suominen 2016). Koulujen, taideoppilaitosten ja varhaiskasvatustajärjestelmien välisellä yhteistyöllä voidaan tukea matalan kynnyksen toimintaa ja siten jokaisen lapsen ja nuoren mahdollisuutta löytää itselleen sopiva harrastus (OKM 2017). Esimerkiksi taiteen perusopetuksen oppilaitoksilla tulee olla mahdollisuus järjestää toimintaa yhteistyössä koulun ja varhaiskasvatuksen kanssa tai hyödyntäen koulun ja varhaiskasvatuksen tiloja.

Taiteen perusopetuksen järjestäjillä on mahdollisuus edistää yleistä hyvinvointia yhteiskunnassa laajentamalla yhteistyötä kulttuuri- ja koulutussektorin lisäksi myös sosiaalisektorille. Kunnan sekä tulevaisuudessa myös sosiaali- ja terveyspalveluista vastaavan maakunnan ja oppilaitoksen välinen aktiivinen yhteistyö on tässä keskeistä. Taiteen perusopetuksen järjestäjät voisivat esimerkiksi seurata ns. etsivän nuorisotyön mallia (Bamming 2017). Näin he tavoittaisivat uusia kohderyhmiä, jotka eivät esimerkiksi perheen sosioekonomisesta tai kulttuurisesta taustasta johtuen tunne suomalaisen taiteen perusopetusjärjestelmän tarjontaa eivätkä osaa hakeutua sen piiriin oma-aloitteisesti. Tällainen **etsivä ja matalan kynnyksen kulttuurityö** sijoittuu horisontaaliseen yhteistyöhön kulttuuripalvelujen, nuoriso- ja sosiaalitoimien sekä kolmannen sektorin välille ja sillä voidaan lisätä yleisesti taide- ja kulttuuri-toiminnan elinvoimaisuutta (ks. Turpeinen & Buck 2016).

Floora-hanke³ on esimerkki sektorit ylittävästä yhteistyöstä, joka on syntynyt musiikkioppilaitosten, kaupungin sosiaali-, koulu- ja kulttuuri-toimien yhteistyön tuloksena. Tavoitteena on ollut saada sosioekonomisesti haastavista lähtökohdista olevia lapsia ja nuoria taiteen perusopetuksen piiriin ja tarjota heille yhdenvertaisia mahdollisuuksia taidekasvatukseen. Yhteys heikommasta sosioekonomisesta taustasta tulevien lasten matalampaan osallistumiseen taiteen perusopetuksessa on nähtävissä Helsingin kaupungin teettämässä selvityksessä (Vismanen, Räisänen & Sariola 2016). Floora-hanke sai Opetushallituksen Vuoden Taidekasvatusteko -tunnustuksen vuonna 2017.

Osa vapaan sivistystyön oppilaitoksista antaa myös taiteen perusopetusta. Erityisesti aikuisille suunnatun taiteen perusopetuksen saatavuus vaihtelee taidealakohtaisesti. Viime aikoina tavoitteellinen taiteen perusopetus sekä vapaaehtoiseen sosiaaliseen osallistumiseen perustuva vapaa sivistystyö ovat kuitenkin lähentyneet toisiaan (Laes & Rautiainen, tulos). Tiiviimpi yhteistyö vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen välillä parantaisi kaikkien mahdollisuuksia osallistua harrastusta tukevaan opetustoimintaan elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti sekä mahdollistaisi eri ikäryhmien yhteiset harrastamisen muodot.

Opettajien täydennyskoulutus ja rekrytointi

Inklusiota eli erityistä oppimisen tukea tarvitsevien tai erilaisista taustoista tulevien oppilaiden osallistumista opetukseen yhdessä muiden kanssa on viime vuosikymmeninä pyritty edistämään kansallisilla ja

kansainvälisillä säädöksillä, sopimuksilla ja toimenpidesuosituksilla kaikilla koulutuksen tasoilla. Niiden todellinen vaikutus saavutetaan kuitenkin ainoastaan tukemalla opettajien myönteistä asennetta opetuksen eriyttämistä ja mukauttamista kohtaan. Esimerkiksi lastenkulttuurin toimijoiden sekä taiteen perusopetuksen oppilaitosten toimintakulttuurissa, resursseissa ja opettajien osaamisessa on tunnustettu erityistä tukea tarvitsevien lasten kohtaamiseen ja ohjaamiseen liittyviä puutteita (Helén 2016). Tutkimuksissa on myös raportoitu esimerkiksi musiikin tai kuvataiteen parissa työskentelevien pedagogien kokevan epävarmuutta kohdata eri tavoin oppivia oppilaita (Björk 2016, Laes & Westerlund 2017, Salonen 2012). Kansainvälisten tutkimusten mukaan kohtaamiset ja käytännön työ erilaisten oppijoiden kanssa jo opettajankoulutusvaiheessa kehittävät opettajien avoimuutta, rohkeutta ja valmiuksia vastata oppijoiden yksilöllisiin tarpeisiin (Pugach 2005).

Opettajat tarvitsevat täydennyskoulutusta oppilaiden avustamisessa, kuten erilaisten työ- ja apuvälineiden käyttöönottamisessa sekä oppilaiden mahdollisten henkilökohtaisten avustajien tukemisessa. Täydennyskoulutuksen tulee tukea opettajien pedagogisen joustavuuden kehittämistä sekä odotusten ja päämäärien kriittistä reflektointia esimerkiksi luomalla mahdollisuuksia kohtaamisiin erilaisten oppijoiden ja ryhmien kanssa. Täydennyskoulutuksen merkitys nousee erityisen tärkeäksi taiteenaloilla, joilla ei Suomessa toistaiseksi ole tarjolla opettajankoulutusta. Täydennyskoulutuksen tulisi sisältyä oppilaitoksen omaehtoiseen kehitystyöhön ja kuntien sekä valtion on ohjattava siihen tarvittavaa rahoitusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön suosituksen mukaan kulttuurista moninaisuutta tulisi edistää huomioimalla erityis- ja vähemmistöryhmät myös taide- ja kulttuurilaitosten henkilökunnan rekrytoinnissa (OKM 2014). Asia tulisi ottaa huomioon myös taiteen perusopetuksessa. Esimerkiksi opettajien käytännön kokemus erilaisten oppijoiden ja vähemmistöryhmien kanssa toimimisesta sekä monipuolinen pedagoginen osaaminen voitaisiin katsoa eduksi oppilaitosten rekrytointiprosesseissa osana oppilaitoksen saavutettavuusstrategiaa. Oppilaitosten tulisi myös kehittää profiiliaan ja rekrytointiprosessiensa viestintää laajoja hakijajoukkoja houkutteleviksi, jotta oppilaitosten henkilöstö heijastaisi mahdollisimman hyvin yhteiskunnan moninaisuutta.

Visio esteettömyyden ja saavutettavuuden toteuttamiseksi taiteen perusopetuksessa

Taiteen perusopetus mielletään kaikille avoimena ja monenlaiset osallistumisen tavat huomioon ottavana järjestelmänä. Säännöllinen yhteistyö erilaisten moninaisuutta edustavien tahojen kanssa tukee opetuksen suunnittelua ja toteuttamista kestävästi ja yhdenvertaisesti.

Jotta tämä visio toteutuisi, taiteen perusopetuksen toimijat voivat arvioida toimintansa saavutettavuutta sen perusteella, miten hyvin siinä huomioidaan saavutettavuuden eri osa-alueet. Saavutettavuuden arviointia voidaan tehdä esimerkiksi ulkopuolisen asiantuntijan toteuttaman saavutettavuuskartoituksen avulla ja/tai osana oppilaitoksen toiminnan itsearviointia (esimerkiksi Virvatuli-mallia hyödyntäen). Opettajien lisäksi myös oppilaat ja vanhemmat voidaan osallistaa saavutettavuuden arviointiin. Lisäksi oppilaitosten kannattaa tehdä yhteistyötä esimerkiksi erilaisten vammaisjärjestöjen, saavutettavuuden asiantuntijoiden ja kokemusasiantuntijoiden kanssa toimintansa saavutettavuuden tarkastelemiseksi ja kehittämiseksi⁴. Saavutettavuuden eri osa-alueita voidaan op-

Taiteen perusopetus mielletään kaikille avoimena ja monenlaiset osallistumisen tavat huomioon ottavana järjestelmänä. Säännöllinen yhteistyö erilaisten moninaisuutta edustavien tahojen kanssa tukee opetuksen suunnittelua ja toteuttamista kestävästi ja yhdenvertaisesti.

⁴ Esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksesta on mahdollista hakea avustusta toiminnan saavutettavuuden kehittämiseen. Ks. <http://www.kulttuuriakaikille.info/> rahoituslahteita

³ <http://www.amabilery.fi>

pilaitoksissa kehittää askel kerrallaan ja kausittain painopisteitä vaihdellen. Seuraavassa esitämme joitakin konkreettisia esimerkkejä saavutettavuuden eri osatekijöistä sekä kysymyksiä keskustelun tueksi koskien taiteen perusopetuksen **fyysistä, taloudellista ja pedagogista** saavutettavuutta.

Fyysinen saavutettavuus

Fyysinen saavutettavuus koskee oppimisympäristön esteettömyyttä sekä pedagogisten välineiden ja oppimateriaalien saavutettavuutta. Esteettömän ympäristön osa-alueita ovat muun muassa rakenteet ja kalusteet, valaistus, akustiikka ja sisäilma. Oppimisympäristöä koskeva saavutettavuus toteutuu varmistamalla, että tilat ovat hyvin toimivia ja esteettömiä. Pelkkä pääsy tilaan ei riitä, vaan pitää huolehtia esimerkiksi kulkureittien esteettömyydestä ja kalusteiden toimivuudesta. Fyysisen esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen koskee varsinaisen oppimisympäristön lisäksi myös esimerkiksi henkilökunnan tiloja, esiintymistiloja ja pukuhuoneita. Ympäristön esteettömyyden varmistamisessa on otettava huomioon esimerkiksi heijastavien pintojen välttäminen ja tasoerojen korostaminen riittävillä tummuuskontrasteilla⁵. Ympäristön tulisi olla helposti muunneltavissa, jotta opetuksen järjestäminen on sujuvaa.

Sekä fyysisen ympäristön että pedagogisen välineistön tulisi edistää oppilaiden itsenäisyyttä ja mahdollisuuksia osallistua yksilöllisistä ominaisuuksista riippumatta. Opetusvälineiden ja materiaalien käytettävyyttä tulee tarkastella myös toimintarajoitteisten henkilöiden näkökulmasta. Käytettävyyttä voidaan edistää esimerkiksi huolehtimalla, että sähköiset oppimisympäristöt ovat teknisesti esteettömiä ja käytettävyydeltään hyviä ja että sähköiset järjestelmät ovat käytettävissä pelkällä näppäimistöllä (eli kytkinohjauksella) sekä näkövammaisten henkilöiden käyttämällä ruudunlukuohjelmilla. Myös lähtökohtaisesti sovellettua välineistöä (esim. yksilöllisesti muotoiltuja soittimia) sekä erilaisia apuvälineitä voidaan käyttää esteettömyyden varmistamiseksi.

Fyysisen ympäristön saavutettavuus varmistetaan saavutettavuuskaritoituksella, tarvittavien korjaustoimenpiteillä ja uudistuksilla sekä tilojen ja välineiden käytettävyyden parantamisella (ks. esim. Anttalainen & Tapaninen 2007, 2009, Hansio 2011, Kaikkonen 2012). Saavutettavuus- ja esteettömyysvaatimukset tulee ottaa huomioon myös silloin, kun opetusta järjestetään ulkopuolisten toimijoiden tiloissa. Jos esteettömät ratkaisut ovat mahdottomia, on tärkeää selvittää, voiko opetuksen siirtää esteettömiin tiloihin.

Kysymyksiä keskusteltavaksi:

- Miten oppimisympäristöä ja muita tiloja voidaan kehittää esteettömiksi ja saavutettaviksi?
- Ovatko kulkuväylät riittävän leveitä pyörätuolin/rollaattorin käyttäjälle, tarvitaanko (tasoerojen suuruudesta riippuen) hissi, porrastus ja/tai luiska?
- Onko oppimisympäristö ja/tai pedagoginen välineistö liikuteltavaa, korvattavissa tai muunneltavissa?
- Miten pedagogista välineistöä ja oppimateriaaleja voidaan monipuolistaa?

Taloudellinen saavutettavuus

Taloudellinen saavutettavuus tarkoittaa, että oppilaalla on mahdollisuus osallistua opetukseen omasta tai perheen varallisuudesta riippumatta (OKM 2016). Riittävä julkinen tuki taiteen perusopetukselle on tärkeää taloudellisen saavutettavuuden toteutumiseksi. Taiteen perusopetuksen rahoitusmallit vaihtelevat suuresti, ja oppilasmaksuihin vaikuttaa muun muassa julkisen rahoituksen määrä sekä se, miten kuntapäätöksillä ohjataan rahoituksen osuutta taiteen perusopetusta tarjoaville oppilaitoksille (ks. Renko & Ruusuvirta 2018).

Taiteen perusopetuksen taloudellista saavutettavuutta on pyritty edistämään esimerkiksi vapaaoppilaspaikkajärjestelmän avulla. Oppilaaksi hyväksymisen jälkeen oppilas tai hänen huoltajansa voivat hakea vapaaoppilaspaikkaa esimerkiksi sosiaalisin perustein. Päätökset näistä paikoista tekevät oppilaitosten hallitukset tai johtokunnat. Vapaaoppilaspaikkojen käyttöasteet vaihtelevat oppilaitoksittain, ja hakuprosessien käytännöt ovat vaihtelevia. Yhdeksi saavutettavuuden edistämisen keinoksi on esitetty, että sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa kehitettäisiin systemaattinen maksusitoumusjärjestelmä tai palveluohjausjärjestelmä (Vismanen, Räisänen ja Sariola 2016).

On tärkeää, että myös kuntatasolla kiinnitetään huomiota oppilaiden taloudellisiin edellytyksiin osallistua taiteen perusopetukseen. Vapaaoppilaspaikkojen ja sisaralennusten lisäksi tarvitaan uusia keinoja tehdä opetukseen osallistuminen taloudellisesti mahdolliseksi niille, jotka nyt jäävät suurelta osin taiteen perusopetuksen ulkopuolelle.

Kysymyksiä keskusteltavaksi:

Miten vapaaoppilaspaikkajärjestelmää voitaisiin kehittää taloudellisen saavutettavuuden edistämiseksi?

- Voidaanko esimerkiksi lisätä osallistumisen mahdollisuuksia maksutomaan tai edulliseen, matalan kynnyksen (ryhmä)opetukseen?

Mitä muita kunnan ja kolmannen sektorin tukijärjestelmiä voidaan hyödyntää?

- Voidaanko esimerkiksi hyödyntää erilaisia harrastus- tai kulttuurisetelimalleja, kuten Kaikukortti-toimintaa⁶?

Millaisia uusia järjestelmiä voitaisiin kehittää?

- Voidaanko oppilaitoksen toimintaa toteuttaa tiiviimmässä yhteistyössä paikallisten toimijoiden, yhdistysten tai muiden tahojen kanssa?
- Onko mahdollista kehittää paikallisen tuen mallia, jossa yritys tai yhdistys tukee matalan kynnyksen opetusta tai vähävaraisten oppilaiden opintoja?
- Voidaanko innovoida ja kokeilla aivan uusia oppilaaksi ottamisen ja opetuksen malleja⁷?

Pedagoginen saavutettavuus

Pedagoginen saavutettavuus viittaa niihin opetuksellisiin ratkaisuihin, jotka tukevat oppilaiden yhdenvertaisia osallistumisen mahdollisuuksia heille itselleen merkityksellisellä tavalla.

⁶ Ks. www.kulttuuriakaikille.fi/kaikukortti

⁷ Esimerkkinä Tempo-orkesteritoiminta: <http://www.sivistysvantaa.fi/kytopuistonkoulu/artikkelit/orsuv4aku/tempo-orkesteri.html>

⁵ Ks. http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_rakennetun_ympariston_esteettomyys

Pedagogisen saavutettavuuden lisäämisessä keskeisiä keinoja ovat oppijälähtöisyys, opetuksen eriyttäminen ja mukauttaminen, oppimäärän yksilöllistäminen sekä osallisuuden tukeminen.

Oppijälähtöisyys

Taiteen perusopetukselta edellytetään yhä moninaisempien oppilasryhmien ja oppijoiden erilaisten tarpeiden huomioimista (Vismanen, Räisänen & Sariola 2016). Tutkimukset osoittavat taidetoiminnan vahvistavan lasten ja nuorten hyvinvointia silloin, kun se on oppijälähtöistä (Siivonen, Kotilainen & Suoninen 2011). Oppijälähtöisyys tarkoittaa, että opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet, vahvuudet, valmiudet, taidot, tausta ja mielenkiinnon kohteet sekä muualla tapahtuva oppiminen.

Tutkimukset osoittavat taidetoiminnan vahvistavan lasten ja nuorten hyvinvointia silloin, kun se on oppijälähtöistä.

Keskeistä oppijälähtöisyyden edistämässä on tunnistaa, miten oppimisympäristössä suhtaudutaan oppijoiden yksilöllisyyteen opetuksen järjestelyissä. Oppilaiden yksilöllisyyttä ei voida luokitella yhden ominaisuuden, kuten etnisen alkuperän, sukupuolen tai vamman perusteella eikä oppilaiden yksilöllisyyden huomioiminen rajoitu vain oppimisen erilaisuuteen tai erityistarpeisiin (Kiuppi & Sarromaa Haustätter 2015). Toisaalta erityistarpeen luokitteluun liittyy monia ongelmia, mm. riski oppilaan leimautumiseen. Tämä puolestaan voi heijastua ympäristön ja opettajan odotuksiin ja vuorovaikutukseen oppilaan kanssa (Hautamäki, Lahtinen, Moberg & Tuunainen 2001, Saloviita 1999). Opetusta on mahdollista eriyttää oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan arjen opetuskäytännöissä ilman "erilaisen oppijan" leimaa. Erityispedagogisen tiedon lisäämisellä voidaan edistää pedagogista saavutettavuutta, mutta keskeisintä on opettajien ja opetuksen järjestäjien halu edistää kaikkien osallisuutta ja huomioida oppilaat yksilöinä. Oppilaan vanhempien ja avustajien kanssa tehtävää yhteistyötä on lisättävä, rajoittavia asenteita ja uskomuksia purettava sekä pedagogista ajattelua ja toimintatapoja kehitettävä (OKM 2012) työyhteisöissä ja niiden ulkopuolella tapahtuvan täydennyskoulutuksen avulla.

Oppijälähtöisyyttä edistämällä vaikutetaan myös siihen, millaisia kriiteereitä käytetään oppilasvalinnoissa. Oppijoiden moninaisuus ei ole vain haaste, vaan myös voimavara, joka parhaimmillaan edistää koko oppilaitoksen kehittymistä monipuolisemmaksi ja yhteiskunnallisesti tiedostavammaksi.

Oppijälähtöisyyden toteuttamisessa voidaan pohtia:

- Millaisia identiteettejä, oppimiskokemuksia, toiveita ja tarpeita oppijat tuovat oppimisympäristöihin?
- Millaisilla yksilöllisillä tavoilla he lähestyvät oppimista taiteen perusopetuksessa ja sen ulkopuolella? Voiko oppija haastaa käsityksiä vakiintuneista oppimisprosesseista ja luovuudesta?
- Miten oppijoiden erilaiset toiminnan ja oppimisen tavat heijastuvat opettajan opetuskäytänteisiin? Kykeneekö opettaja tarvittaessa mukauttamaan opetuksen tapoja? Millaiset oppimisprosessit opettaja näkee opetuksessa mielekkäinä?
- Millaisia merkityksiä oppijan elämäntilanteeseen ja taidesuhteeseen liittyy: mitkä ovat oppijan henkilökohtaiset tavoitteet taidekasvatustoimintaan osallistumiselle? Miten tuetaan oppijan motivaatiota ja taideharrastuksen jatkuvuutta?

- Miten taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet, oppilaitoksen tavoitteet sekä oppijan henkilökohtaiset tavoitteet ja kulttuurinen tausta kohtaavat keskenään?

Opetuksen mukauttaminen ja eriyttäminen

Opetuksen mukauttaminen voi kohdistua muun muassa opetuksen tavoitteisiin, sisältöihin, käytettäviin opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin, kommunikaatioon, työtapoihin, arviointiin sekä käytettävissä olevaan aikaan.⁸ Opetusta voi eriyttää esimerkiksi ryhmäopetustilanteissa niin, että oppilaille annetaan sopivia, kuitenkin motivoivia, tehtäviä ja haasteita. Näin oppilaille voidaan tuottaa onnistumisen kokemuksia sekä tarjota mahdollisuuksia kehittyä ja oppia heidän omien vahvuuksiensa mukaisesti. Opetuksen mukauttamisen ja eriyttämisen avulla taiteen perusopetus on yhdenvertaisesti kaikkien oppilaiden ulottuvilla.

Oppimäärän yksilöllistäminen

Taiteen perusopetuksen yleisen ja laajan oppimäärän opetussuunnitelmien perusteet (TPOPS 2017) tukevat oppimäärän yksilöllistämistä henkilökohtaisen opetussuunnitelman avulla. Henkilökohtaisessa opetussuunnitelmassa määritellään opintojen laajuus, tavoitteet ja sisällöt, opetuksen ja arvioinnin käytännöt sekä opiskelu-aika ottaen huomioon oppilaan yksilölliset ominaisuudet, kuten mahdolliset toimintarajoitteet tai oppimisvaikeudet.

On tärkeää, että oppilaitokset tiedottavat laajasti mahdollisuudesta yksilöllistettyyn oppimäärään sekä mukautettuun opetukseen eri sidosryhmille, vanhemmille ja järjestöille, kuten vammaisjärjestöille.

Osallisuuden tukeminen

Taiteen perusopetuksen lähtökohtana on yhteisön jäsenten kokemus osallisuudesta, joka syntyy yhdessä toimimisesta ja kaikkien ottamisesta mukaan toimintaan (TPOPS 2017). Esteettömiä ja saavutettavia oppimisympäristöjä, palveluja ja viestintää kehittämällä voidaan lisätä laajempaa yhteiskunnallista osallisuutta. Osallisuuden lisääminen edellyttää oppilaitosten opetuksen osallistumista koskevien käytäntöjen uudelleen arvioimista ja kehittämistä (ks. Isola ym. 2017). Aktiivisella osallisuuden edistämällä saadaan aikaan uusia käytänteitä ja kehitetään olemassa olevia toimintatapoja, jotka hyödyttävät koko oppilaitosta ja auttavat tavoitteiden toteutumista. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oppilaitos arvioi kaikkea toimintaansa mm. eri sukupuolten tai toimintarajoitteisten henkilöiden osallisuuden näkökulmasta ja kehittää toimintatapoja yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimiseroihin ja siihen, miten oppilaita valitaan ja arvioidaan sekä miten opetusta järjestetään.

Osallisuus liittyy myös **viestinnän saavutettavuuteen**, jota voidaan taiteen perusopetuksessa edistää monin tavoin. Toiminnasta voidaan tiedottaa paitsi eri kielillä (mahdollisuuksien mukaan myös viittomakielellä ja selkokielellä) myös harkiten, millaista mielikuvaa tiedottamisessa rakennetaan tai ylläpidetään kuvin ja sanoin sekä kenelle sen ajatellaan olevan suunnattu. Viestintää kannattaa laajentaa erilaisille ryhmille ja suunnitella yhdessä erilaisten moninaisuutta edustavien tahojen, kuten vammais- ja kielivähemmistöjärjestöjen, kanssa. Viestinnän ulkoasun suunnittelussa tulee toteuttaa saavutettavuuden periaatteita, kuten riittävän selkeän ja suuren kirjaimen käyttöä ja riittävän suurta tummuuskontrastia tekstin ja taustan välillä. Verkkosivuille kannattaa tilata esteettömyys- ja käytettävyydestaus, jossa sivujen toimivuutta tarkastel-

⁸ Esimerkiksi helsinkiläinen Musiikkikeskus Resonaari mukauttaa laajan oppimäärän mukaista musiikinopetusta erityistä tukea tarvitseville oppilaille (www.resonaari.fi)

laan erilaisia apuvälineitä käyttävien henkilöiden kannalta. Oppilaitoksen omat saavutettavuus- ja esteettömyystiedot kannattaa kertoa verkkosivuilla ja esitteissä mahdollisimman selkein tekstein.

Kaiken kaikkiaan taiteen perusopetuksen uudet opetussuunnitelman perusteet (TPOPS 2017) antavat mahdollisuuksia pedagogisen saavutettavuuden ja osallisuuden kehittämiseen. Ne ohjaavat myös pohtimaan:

- Millaisilla yhteistyön muodoilla voidaan tukea saavutettavuutta ja osallisuutta?
- Millaisia olisivat kaikkia taideoja yhteisesti koskevat pedagogiseen saavutettavuuteen liittyvät kehittämistavoitteet?
- Miten taidealat voisivat (yhdessä) kehittää eri taiteita ja oppiaineita yhdistävää ja kokonaisvaltaista oppimista tukevaa opetusta taiteen perusopetuksessa?

Mitä on taiteen perusopetus

- Taiteen perusopetus on osa yleissivistävää koulutusta, jota säädellyään mm. lailla (633/1998) ja asetuksella (813/1998) taiteen perusopetuksesta ja jonka toimintaa ohjaavat Opetushallituksen laatimat valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet⁹.
- Taiteen perusopetuksen tehtävänä on tarjota tavoitteellista, jatkuva-luonteista ja tasolta toiselle etenevää opetusta eri taiteenaloilla.
- Taiteen perusopetusta annetaan musiikissa, tanssissa, esittävässä taiteissa (sirkustaide ja teatteritaide), visuaalisissa taiteissa (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö) sekä sanataiteessa.
- Taiteen perusopetusta järjestetään pääasiassa lapsille ja nuorille. 2–19-vuotiaista noin 12 prosenttia osallistuu taiteen perusopetukseen (Aluehallintovirasto 2014).
- Taiteen perusopetuksen järjestämisluvan saaneet oppilaitokset voivat saada toimintansa rahoitukseen julkista tukea. Oppilaitoskohtaiset rahoituksen määrät ja oppilasmaksut vaihtelevat alueellisesti ja eri taiteenalojen välillä.

⁹ <http://www.artsedu.fi/fi/etusivu>

Lähteet

Aluehallintovirasto 2014. Taiteen perusopetuksen alueellinen saavutettavuus 2012. Aluehallintovirastojen peruspalvelujen arviointi. Etelä-Suomen aluehallintoviraston julkaisuja 28/2014.

Anttalainen, H. & Tapaninen, R. (toim.) 2007. Kuvataiteen opetustilojen suunnitteluopas. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/julkaisut/2007/kuvataiteen_opetustilojen_suunnitteluopas

Anttalainen, H. & Tapaninen, R. (toim.) 2009. Liikkumis- ja toimimiseisille soveltuvat peruskoulun tilat, kalusteet ja varusteet. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/julkaisut/2009/liikkumis_ja_toimintaesteisille_soveltuvat_perusopetuksen_tilat_kalusteet_ja_varusteet

Bamming, R. 2017. Etsivä nuorisotyö. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Aluehallintovirasto 31/2017.

Björk, C. 2016. In search of good relationships to music. Understanding aspiration and challenge in developing music school teacher practices. Åbo Akademi. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/122857/bjork_cecilia.pdf?sequence=2

Hansio, I. 2011. (toim.) Esteetön rakennus ja ympäristö - Suunnitteluopas. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Hautamäki, J., Lahtinen, U., Moberg, S. & Tuunainen, K. 2001. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: wsoy.

Helén, E. 2016. Sata - Saavutettava lastenkulttuuri ja taiteen perusopetus -hanke. Esiselvityksen raportti. Tampereen kaupunki. http://www.kulttuuriakaisille.fi/doc/tutkimukset_ja_raportit/Sata-hankkeen_esiselvitysraportti_2016.pdf

Isola, A.-M., Kaartinen, H., Läpäri, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystyön ja hyvinvoinnin laitos: Työpöytä 33/2017.

Isola, A.-M. & Suominen, E. 2016. Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into Kustannus.

Kaikkonen, M. 2012. Esteetön musiikkiluokka. Teoksessa J. Unkari (toim.) Musiikin opetustilojen suunnitteluopas - Peruskoulu ja lukio. Helsinki: Opetushallitus.

Kiuppis, F. & Sarromaa Hausstätter, R. 2015. Inclusive education for all, and especially for some. F. Kiuppis & R. Sarromaa Hausstätter (toim.) Inclusive education - Twenty years after Salamanca. New York: Peter Lang Publishing, 1-7.

Koivunen, H. & Marsio, L. 2006. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50.

Koramo, M. 2009. Taiteen perusopetus 2008. Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä luvuvuonna 2007-2008. Helsinki: Opetushallitus.

Laes, T. & Rautiainen, P. Osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin - elinikäinen oikeus vai velvollisuus? Aikuiskasvatus (hyväksytty julkaistavaksi).

Laes, T. & Westerlund, H. 2017. Performing disability in music teacher education. Moving beyond inclusion through expanded professionalism. International Journal of Music Education 36, 1, 34-46.

Laki taiteen perusopetuksesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980633>

OKM 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20.

OKM 2016. Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa - painopisteinä harrastamisen hinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19.

OKM 2014. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:15.

OKM 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6.

Pugach, M. C. 2005. What do we know about preparing teachers to work with students with disabilities? In M. Cochran-Smith & K. Zeichner (toim.) Studying teacher education: The report of the AERA panel on research and teacher education. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 549-590.

Putnam, R. 2015. Our children. The American dream in crisis. New York: Simon & Schuster.

Renko, V. & Ruusuvirta, M. 2018. Kuntien kulttuuritoiminta lukujen valossa. Kulttuuritoiminnan kustannukset 24 kaupungissa vuonna 2016. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E. & Gissler, M. 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & THL. Raportti 9/2016.

Saari, J. 2015. Huono-osaiset. Helsinki: Gaudeamus.

Salonen, M. 2012. Erityiskuvataidekasvatus - eräiden kuvataideopettajien keinot mukauttaa ja eriyttää opetusta erityisoppilaiden kohdalla. Maisterintutkielma. Aalto-yliopisto, taiteiden laitos.

Saloviita, T. 1999. Kaikille avoimeen kouluun. Erilaiset oppilaat tavallisella luokalla. Jyväskylä: Atena.

Siivonen, K., Kotilainen, S. & Suoninen, A. 2011. Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>

Suomen Kuntaliitto 2015. Sivistyksen suunta 2025. Kuntien sivistyspoliittinen ohjelma. Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Sivistyksen%20suunta%202025.pdf>

Suomen perustuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tasa-arvolaki <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Tiainen, H., Heikkinen, M., Kontunen, K., Lavaste, A.-E., Nysten, L., Silo, M.-L., Väitalo, C. & Korkeakoski, E. 2012. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden ja pedagogiikan toimivuus. Jyväskylä: Koulutuksen arviointineuvosto 57.

TPOPS 2017. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus

Turpeinen, I. & Buck, R. 2016. Dance Matters for Boys and Fathers. Nordic Journal of Dance. 7, 2, 16-27.

Valtioneuvosto 2015. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Hallituksen julkaisusarja 13/2015. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Toimintasuunnitelma+strategisen+hallitusohjelman+kärkihankkeiden+ja+reformien+toimeenpanemiseksi.pdf/92b90coe-9154-487f-bbf8-543cb6433dd6>

Vismanen, E., Räisänen, P. & Sariola, R. 2016. Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä. Helsinki: Helsingin kulttuurikeskus.

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141325>

Tuulikki Laes (MuT) työskentelee tutkijatohtorina Taideyliopistossa. ArtsEqual-hankkeessa hän on mukana Basic Arts Education for All - ja Visions – Systems Analysis and Policy Recommendations -tutkimusryhmissä. Väitöstutkimuksessaan (2017) Laes perehtyi inklusion kysymyksiin musiikkikasvatuksessa erityisesti vammaisten ja ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta. Hänen tutkimuksiaan on julkaistu suomalaisissa ja kansainvälisissä vertaisarvioituissa lehdissä ja kirjoissa. Tutkimustyön lisäksi Laes opettaa mm. taideaineiden erityispedagogiikkaa maisterivaiheen opiskelijoille Taideyliopistossa.

Marja-Leena Juntunen (FT) toimii musiikkikasvatuksen professorina Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Hän on ArtsEqual-hankkeen Basic Arts Education for All -ryhmän johtaja sekä toimii tutkijana kahdessa muussa ryhmässä. Hän on toiminut asiantuntijana TPO:n Virvatuli-hankkeessa. Juntunen on julkaissut lukuisia musiikkikasvatuksen oppimateriaaleja sekä artikkeleita kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä ja kokoomateoksissa.

Marja Heimonen (dosentti, MuT) toimii musiikkikasvatuksen yliopistonlehtorina Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Hän on toiminut tutkijana ArtsEqual-hankkeen lisäksi useissa tutkimusprojekteissa ja julkaissut tutkimuksiaan niin kansallisissa kuin kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä ja antologioissa. Hän on myös Musiikkikasvatus-lehden vastaava toimittaja.

Hanna Kamensky (MuM) on tohtorikoulutettava Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Hän työskentelee ArtsEqual-tutkimushankkeessa Basic Arts Education for All -ryhmässä. Kamensky on valmistunut musiikin maisteriksi Sibelius-Akatemian klassisen musiikin osastolta pääaineenaan piano. Hän on toiminut taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän musiikkioppilaitoksessa pianopedagogina vuosina 1997–2015.

Sanna Kivijärvi (KM) on tohtorikoulutettava Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ja ArtsEqual-hankkeen Basic Arts Education for All -ryhmässä. Hänen väitöstutkimuksensa tarkastelee taiteen perusopetuksen järjestelmää analysoimalla yhdenvertaisuutta edistävää innovaatiota, *Kuvionuotteja*, sekä pedagogisesta että koulutuspoliittisesta näkökulmasta. Lisäksi hän tutkii Musiikkikeskus Resonaarin konserttiyleisöjä ja kehollista musiikkikasvatusta nk. erilaisten oppijoiden parissa. Kivijärvi on julkaissut useita vertaisarvioituja artikkeleja ja kirjanlukuja.

Kati Nieminen (MuM) on musiikkikoulujen Demo ja Jamkids rehtori ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemian tohtorikoulutettava ArtsEqual-hankkeen Basic Arts Education for All -ryhmässä. Hänen väitöstutkimuksensa kartoittaa ja analysoi yritystoimintaa taiteen perusopetuksen musiikinopetuksessa ja tarkastelee sitä, millaisen toimintaympäristön taiteen perusopetus tarjoaa yrityksille.

Tuulia Tuovinen (MMus) on musiikkiopiston klarinetinsoitonlehtori ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemian tohtorikoulutettava. Väitöstutkimuksessaan hän tarkastelee oppilaslähtöisyyttä suomalaisessa musiikkiopistokontekstissa. Tuovinen on perehtynyt erityisesti soitonopetuksen pedagogiseen saavutettavuuteen liittyviin kysymyksiin sekä käynnistänyt tutkimustyönsä ohella erilaisia taideoppimisympäristöjen kehittämishankkeita (mm. kärkihanke PopUpSipoo 2016–2019).

Isto Turpeinen toimii vierailvana tutkijatohtorina Esittävien taiteiden tutkimuskeskuksessa (TUTKE) Taideyliopiston Teatterikorkeakoulussa. Praktikkona hän toteuttaa tanssin raakalauta-töytävällä isä-poika-töypajoja sekä vierailijana tanssin perusopetuksen poikaryhmiä. ArtsEqual-hankkeessa hän toimii ryhmässä Basic Arts Education for All ja Arts@School.

Heidi Elmgren (YTM) on tohtorikoulutettava Jyväskylän yliopistossa. Hän tutkii filosofian alan väitöskirjassaan ansioihin perustuvaa ulossulkemista ja tarkastelee empiirisessä tutkimuksessaan musiikkiopisto-opiskelijoiden kokemuksia ulossulkemisista ja mukaanottamisista musiikkiopistossa. Hän on tutkinut myös nk. oppimaan oppimista ja kirjoittanut ryhmädynamiikasta yhdessä KT Tiina Nikkolan kanssa. ArtsEqual-hankkeessa hän toimii Basic Arts Education for All -ryhmässä.

Aura Linnapuomi on Kulttuuria kaikille -palvelun / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n saavutettavuusasiantuntija ja Kaikukortti kaikuu -hankkeen hankejohtaja. Linnapuomi työskentelee kulttuuri-palvelujen saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvien koulutusten, kartoitusten ja kehittämishankkeiden parissa. Hän on mukana mm. Tampereen kaupungin *SATA2 – Saavutettava taideharrastus* -hankkeessa, jossa edistetään erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia kulttuuriharrastamiseen ja kulttuurielämään. Koulutukseltaan Linnapuomi on musiikin maisteri (MuM/SibA).

Outi Korhonen on taidekasvattaja (TaM) ja kulttuuri-työntekijä, joka edistää toiminnassaan monikielisyyden ja moninaisuuden huomioimista taiteen ja kulttuurin kentällä. Hän työskentelee tällä hetkellä Kulttuuria kaikille -palvelun monikielisyysprojektin koordinaattorina ja on aiemmin toiminut mm. monikulttuurisuuslänintaiteilijana. Taidekasvatuksen ja koordinoinnin lisäksi hän tekee monikielisiä ääniinstallaatioita Soni-adores-työryhmässä. Korhonen on tässä toimenpidesuosituksessa mukana kommentoimassa kuvataideopettajan näkökulmasta.

Kiitämme Taiteen perusopetusliitto TPO ry:n hallitusta ja muita taiteen perusopetuksen toimijoita toimenpidesuosituksen kommentoinnista.

Yhteystietoja ja apua suunnitteluun

Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittämiseen löytyy apua monelta taholta. Erilaisten järjestöjen ja toimijoiden kanssa kannattaa tehdä yhteistyötä. Monilla näistä järjestöistä on myös paikallisyhdistyksiä, joiden kautta voi tavoittaa kuntalaisia. Kannattaa muistaa myös ruotsinkieliset ja muunkieliset eri alojen järjestöt. Järjestöiltä voi saada myös tiedotusapua silloin, kun taiteen perusopetuksessa on niiden jäseniä erityisesti huomioivia palveluja.

Kulttuuria kaikille –palvelu

www.kulttuuriakaikille.fi

Kulttuuria kaikille –palvelu edistää osallistumiseen avoimia ja monenlaisia yleisöjä huomioivia kulttuuripalveluja. Palvelu tarjoaa tietoa ja työkaluja kulttuurialan työntekijöille. Palvelua ylläpitää Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.

ADHD-liitto

<http://www.adhd-liitto.fi/>

Allergia- ja astmaliitto

www.allergia.fi

Autismi- ja Aspergerliitto ry

www.autismiliitto.fi

Erilaisten oppijoiden liitto

www.erilaistenoppijoidenliitto.fi

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO

<http://oikeusministerio.fi/etno>

Finlandssvenska teckenspråkiga rf

www.dova.fi

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf

www.fduv.fi

Förbundet Finlands Svenska Synskadade

www.fss.fi/

Infopankki

www.infopankki.fi

Invalidiliitto

www.invalidiliitto.fi

Kehitysvammaliitto

www.kehitysvammaliitto.fi

Kulttuuriyhdistys Suomen EUCREA ry

www.eucrafinland.org

Kuuloliitto

www.kuuloliitto.fi

Kuurojen liitto

www.kuurojenliitto.fi/

Kynnys ry

www.kynnys.fi

LL-center

www.ll-center.fi/svenska/start/

Me itse ry

www.tukiliitto.fi/toiminta/me-itse-ry/

Mielenterveyden keskusliitto

www.mtkl.fi

Moniheli ry

www.moniheli.fi

Näkövammaisten liitto

www.nkl.fi

Näkövammaisten Kulttuuripalvelu ry

www.kulttuuripalvelu.fi

Papunet-verkkopalvelu

<http://papunet.net>

Regnbågsankan rf

www.regnbagsankan.fi

Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf SAMS

www.samsnet.fi

Sateenkaariperheet ry

www.sateenkaariperheet.fi/

Selkokeskus

www.papunet.net/selkokeskus

Seta ry

www.seta.fi

Suomen Mielenterveysseura

www.mielenterveysseura.fi

Suomen Pakolaisapu

www.pakolaisapu.fi

Tasa-arvovaltuutettu

<https://www.tasa-arvo.fi/fi/etusivu>

Transtukipiste

www.transtukipiste.fi

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE

www.vane.to

Vanhustyön keskusliitto

www.vtkl.fi/

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

www.syrjinta.fi/etusivu

ArtsEqual policy briefit esittelevät päättäjille viimeisintä tutkimusta ja tutkimusperustaista keskustelua ArtsEqual-hankeesta. Taideyliopiston koordinoima ArtsEqual-hanke tutkii yhteistyössä yli 50 vuorovaikutuskumppanin kanssa, kuinka taide julkisena palveluna voisi lisätä yhteiskunnallista tasa-arvoa ja hyvinvointia 2020-luvun Suomessa.

Taide julkisena palveluna: strategisesti kohti tasa-arvoa Arts as Public Service: Strategic Steps towards Equality

Taideyliopiston koordinoima, monitieteinen tutkimushanke (2015–2020)
Hankkeen johtaja: professori Heidi Westerlund,
Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.
artsequal.fi

Rahoittaja

Konsortiopartnerit

